

greco-llatí (CGL II, 261.22), *galina* (germ.) *hanin* al costat de *callus*; *hano* en les glosses de Cassel (Förster-K., *Altfranz. Übungsbuch* col. 41, n.º 87-8).

En it., cast. i port. només ha quedat la forma clàssica, altres llengües i dial. rom. no permeten distingir amb seguretat, però GALINA ha restat sobretot en francès antic *geline*, on el tancament de la *a* en *e* pressuposa que en llatí estava en posició lliure, com posà de relleu Ant. Thomas (*Rom.* xxxii, 447-50) amb raó, contra els dubtes de M-Lübke (*ZRPb.* xxviii, 113-16), però amb l'aplaudiment de Bourciez i Nyrop; mot més tard reemplaçat per *poule*, però conservat encara a Picardia i Lorena, i en el derivat *gelinotte* 'gallina d'aigua', 'ocell de pas'; en llengua d'oc, a la major part del territori es confonen els dos sons, però el gascó *garia* pressuposa GALLINA amb -LL- doble, i en canvi cap als Alps es troben formes que postulen GALINA, com indica Ronjat (*Gr. Ist. P. Prov. Mod.* II, 149): *jarino/-iro/-a* a Briançon, Oulx i Bourcet, *jalino* en el parlar valdès de Pragelàs.

En català també ha predominat la forma en -LL-; i en els textos medievals, és difícil de decidir si es tracta de l'una o de l'altra, car la grafia amb -l- simple del doc. de 1242 o de la *Cròn.* de Jaume I, no signifiquen res, essent mss. que confonen gràficament *l* amb *ll*; tanmateix *galina*, d'un doc. de c. 1420 (*CoDoACA* xxxv, 119), i *galinassa* en el *Colloqui de les Dames* val. de c. 1500, són de textos on la confusió gràfica ja no sembla possible. Modernament hi ha *galina* (/ə) en quasi tot el territori, però *galino* (/gelino) en una part de Mallorca, com indiquen Alcover i Moll (*BDLC* IX, 286; xiv, 30; *AORBB* II, 50), Griera (a Manacor i Palma, *BDC* v, 27), i jo mateix ho vaig sentir així a Manacor (1964) (tanmateix *Sa font de sar galinas* a Lluç, 1963). En el territori continental trobem avui la *l* si fa no fa pertot, fins a l'extrem Nord (*galino* a Formiguera de Capcir, i en el llenguadocià fronterer a Vingrau, 1960, *galina* a Bielsa, 1965); tanmateix sembla quedar algun focus espars de la forma antiga en algun racó de gran arcaisme: dos cops vaig sentir *plomez de galina* a un noi a Les Anoves (Segre mitjà), mentre que un adult del mateix poble ja deia *galina* (1957).

Gallina designa algun peix ('escórpora', Plaça, a *Proa* de Palamós, jul., 1960, 8-9); «gallines salvatges: *g.* tetraones; *g.* morisques: meleagrae; *galina* cega: oniscus, gallinago», OPou (*TbPu.*, 45). *Gallina cega*, joc infantil (Bna. etc.), *galineta syéga* a Andorra (Arcavell, 1936), mentre que a Mallorca reemplaçen *cega* per *orba*; *galinorba* que anota Fontserè, amb -l- (no -ll-), que devia saber-ho per la seva dona (de Felanix); eiv. *gallinorva* id. (PzCabr.); a la Vall de Camprodon ho converteixen en *kutórba* (Setcases, 1936), reemplaçant *gallina* per un sinònim hipocorístic *cuta*, afí del fr. *coq*, fem. *cocotte*; a la Valldigna *galineta séga* designa una bestiola salvatge d'allí (enumerada darrere *musteles*, *escurçó* i *ancabroneres*, a Barx, 1962). La perdiu blanca o *lagopus* es diu *gallina blanca* o *gallineta blanca* a l'Alt Aragó (Panticosa, 1966). *Gallineta*, nom de peix a Menorca (Fornells, 1964, junt amb el

graneu) i Mallorca (Cala Rajada, la 'Trigla Lastovitzza' Duran i Ordinyana, 1969). Figuradament 'home covard' ja Lacav., que en treu l'adv. *gallinament* 'covardament' i *gallinaria* 'covardia' (id.).

Gallinaire 'venedora de gallines' [Belv.]: *La Gallinaire*, títol d'uns versos o obreta teatral de Fred. Soler (*J. Fl.* 1879, p. 49); *La Teta Gallinaire*, la bonica comèdia de Francesc Camprodon és de 1865; *gallinaires* és malnom ètnic a l'Alt Flamicell (la gent d'Oveix), potser perquè es cacen galls i gallines salvatges en aquells boscos. *Gallinal* 'aviram' a Cullera (*BDLC* XII, 302). *Gallinassa* 'femta de gallina' [Belv.], usual fins a l'extrem NO. (Tor i Àreu de Vall Ferrera, 1932-3); «lo Sastret endevinà, per la fetor a *gallinaça*, que era 'l trajo de vellut de quan se li morí la dona», Pons Mass. (*Trascant p. l. S.*, 51); però com a nom de lloc canigonenc no és això, car primitivament es digué *Portella Gallinassa* la del peu de Tretzevents entre la Comalada i la Vall de Cadí (no *P. de G.*) adjectiu PORTELLA GALLINACEA 'freqüentada per galls salvatges o per becades'. *Galliner* ['lloc on les gallines se retiren per ajocar-se' Lacav., s. v. *gallina*]; a l'Alt Aragó el *gallinero* és un arbre semblant a l'om («urmo», Panticosa, 1966), i potser ve d'això el gran pic de *Gallinero*. *Gallinera*; *gallineró*. *Gallinam*; *gallinar*. *Gallinear*. *Gallinó*. *Agallinar*; *agallinadís*; *agallinador*; *agallinament*. *Engallinar*; *engallarada*; *engallinói*.

+*Gallinot* Benasc «cuando sin estar nublado, al contrario, estando bastante sereno, hay un vaho especial que impide que luzca el sol: isto temps de *gallinot* no ye breña bueno» (Ferraz, 64), que és el sentit en què el meteoròleg Fontserè devia conèixe'l en posar-ho al marge del seu *DOrt.*, probablement coneixent-ho d'alguna vall més oriental: com que a base de GALLINA no se li veu explicació semàntica, més aviat es deu tractar d'un derivat de CALIGO, potser TEMPUS CALIGINATUS, en compromís amb T. CALIGINOSUS (> *galijnós* > *galijnós*).

CPT.: *Gallimarsot*. Fou recollit primerament pel DAG. en el Pla del Llobregat⁵ per a 'gall sense cresta que sembla una gallina', i a Solsona 'persona mal arreglada i sens gràcia, mariot' (sic); Careta (*dicc. Barbr.*, a. 1901) el proposava com a substitut del castellanisme «*marimatxo*, dona homénivola»; no figura en cap ed. de Lab., però el recollí Bulbena (1905), «*gallimarçot* adj. i s. «hommasse, marimacho» d'on el treu Vogel, però al significat d'aquell («Mannweib») hi afegeix de la seva collita «ungeschlachter Kerl, Scheusal» ('home tosc, d'aires monstruosos'), en el *DFa.* la primera llobregatina del DAG i 'dona malgirbada, sense gràcia, que mascleja', el *AlcM* dona aquella acc. de més a més a CpTarr. i Conca de Barberà, aquesta al Vallès i Tarr., i 'infant faldeter' a Montblanc, amb la variant fonètica -massot en aquesta vila i a Reus.

No es veu cap explicació etimològica fàcil del segon membre, car per raons morfològiques no sembla possible de treure'l ni del ll. MAS, MARIS, 'mascle' ni del tipus pre-romà (ibero-basc) MARR- d'on surt el cat. or. *marrà*, el cat. occ. *mardà*, el gascó i llgd. Sud i O. *màrrou/marre* etc., i el cast. ant. *marueco*, després